

«Ut i solen-stua»

Går du nedover Otto Valstads vei mot Asker museum ser du dette skiltet på venstre side av veien. Som vi ser er «Solstua», som den også blir kalt, en del av Asker museum. Men det har ikke alltid vært slik.

Stua spilte hovedrollen i en filantropisk virksomhet som strakte seg over henimot 20 år, fra ca 1930 til omkring 1950. En virksomhet som sprang ut av de «harde tredveåra» - en tid preget av bolignød, arbeidsløshet og fattigdom for mange, særlig i arbeiderstrøkene på Oslos østkant. Drivkraften bak det hele var Inga Bjørnson (1871-1952). https://nbl.snl.no/Inga_Bj%C3%B8rnson

Inga Bjørnson på Solstua

Inga Bjørnson var gift to ganger; første gang med maleren Eyolf Soot. Med han fikk hun datteren Ingeborg «Botten» Soot, født 1895. https://nbl.snl.no/Botten_Soot Hun var heltids revyartist fra 1915. Særlig 1920-årene var hun en av norsk revys djerveste og mest fantasifulle kunstnere. I 1946 utga hun sine erindringer i bokform. I sitt andre ekteskap, med skuespiller Harald Stormoen, fikk Inga datteren Guri Stormoen, født 1901. https://nbl.snl.no/Guri_Stormoen Hun var en populær revyskuespiller som opptrådte på de fleste av Oslo revyteatre, ofte sammen med sin halvsøster Botten Soot. Hun var også kjent for sine mange filmroller.

Inga Bjørnson var niese til Bjørnstjerne Bjørnson. Hun etablerte i 1920 Inga Bjørnsons barneteater, som hun ledet i mange år. Men hun er mest kjent for sin innsats for gamle, en innsats som ga henne kallenavnet «Inga Utflukt». Hvorfor kan vi lese hos Karl Nilsen. Han skriver bl.an.:

«Ut i solen-stua» med Inga Utflukt

Den meget kjente overlærer Anna Sethne https://nbl.snl.no/Anna_Sethne var den første som tok stua i bruk etter at den var satt opp i 1930. Stua ble innkjøpt fra Gausdal av Tilla og Otto Valstad. Den ble satt opp i en forlengelse av museumstomten som opprinnelig het Bakkeløkken, en parsell under Hvalstad gård. Fire tømmermenn fra Gausdal sørget for å lafte den opp. Rosemalingen på dører og takstokker ble utført av Nils O. Moen, såvidt vi husker, en halling.

Inga Bjørnson, forøvrig en brordatter av Bjørnstjerne B. gikk etter noen år over til sitt store sosiale hjelpearbeide blant hovedstadens eldre. I 1935 eller 1936 arrangerte hun den første utflukt hit ut.

Fra mars 1938 ble stua endelig overtatt av Inga Bjørnsons Fond, og fikk fra da av navnet «Ut i solen-stua».

To av Inga Bjørnsons døtre som særlig satte sitt preg og ikke minst ga stedet humor, var Guri Stormoen og Botten Soot. Botten har i sine memoarer fra denne tiden i humorfylte vendinger fortalt om livet her ute i forbindelse med de gamles landturer til Hvalstaddalen.

Blant annet forteller hun «hvordan mamma selv i krigens mangelfulle år greide å skaffe mat til 50-60 stykker hver torsdag hele sommeren gjennom». «Det var rørende, selv for oss som var vant til det, å se alle de gamle komme ruslende i langsomt tempo nedover bakken». [Stua hadde på den tiden inngang fra Kirkeveien og en bratt sving ned mot huset. red. anm.]. De skrøpeligste kom

kjørende med hest og vogn fra Hvalstad stasjon. Arnt Olsen i Labråten var trygg hestekar for den jobben. Senere hen ble de gamle kjørt i busser fra byen.

Solstua 1989. Foto: BJORLI, Trond / Akerhusbasen

Selv i krigens tid ble det tryllet fram kjøtt. «Det lå liksom kjøtt i luften og det duftet herlig fra Ellas gryter helt ut på tunet», skriver hun. (Ella var en av fruene i nabolaget, Ella Rognlien, som tro til på travle dager). «Er'e ikke som jeg sier, sa en gamling. Her ute hos a' Bjørnson regner det med koteletter fra himmelen. Det er bara å gape og ta imot dom».

Inga Bjørnson døde 1952. Eldrevirksomheten her ute ble avsluttet omkring 1948/49. Asker kommune overtok stedet fra 1970. Det er nå innlemmet i Asker museum.

Så langt Karl Nilsen.

Interiør med deler av rosemalingen (foto: asker museum/utleie)
På takbjelken står det: «Dei gamle skal ein æra, dei unge skal ein læra».

Før vi gir ordet til Botten Soot; litt mer om selve stua. Den ble som nevnt kjøpt av Otto Valstad. Deretter ble den skjenket til Oslo kommune og gikk så videre til «Ut i solen»-fondet. Et fond basert på innsamling, merkesalg og gaver for å finansiere virksomheten. Etterat Inga Bjørnson døde sto stua tom en tid, den ble også forsøkt leiet ut. I 1966-67 bodde der et nygift par som betalte 10 kroner måneden i husleie, pluss stell av hagen. I april 1970 kjøpte imidlertid Asker kommune stua fra «Ut i solen»-fondet. Den fikk nytt tak og ble senere pusset opp og modernisert i 1991;

bl. an. med toalett og kjeller. «Det lille huset», utedoen ved bekken i hagen ble revet. En tid ble stua utlånt til en lokal speidertropp uten vederlag, mot at speiderne tok på seg ansvar for inventaret. Asker-speidere disponerte stua frem til rundt 1985. I dag låner Asker husflidslag stua av Asker Museum og bruker den til husflidsaktiviteter og kurs. Stua ligger vest på museumsområdet på Hvalstad, adresse Otto Valstads vei 19.

«Ut i solen-stua» er et minnesmerke over en usedvanlig aktiv og fremfor alt morsom tid i hovedstadens eldreomsorg», skriver Karl Nilsen (Asker museum, 1999).

I dag ser stua slik ut:

Foto: Jan Erik Røed

Så gir vi ordet til Inga Bjørnsons to døtre. Først Botten Soot:

Ut i solen med Inga Utflukt – det klinger som en elegisk melodi. Jeg trenger visst ikke å komme inn på det som vi alle vet om min mor og det velsignelsesrike arbeid hun i alle år har følt som sitt store kall her i verden. Nei, det jeg har lyst til er å ta Dem med en solblank torsdag – ja, for sol må det være – utover til Solstua på Hvalstad sammen med alle de gamle.

Men vi må komme i den rette stemningen, og da må jeg begynne med begynnelsen. Først og fremst er det utrolig hvordan mamma selv i krigens mangelfulle år har greid å skaffe mat til en 50-60 stykker hver torsdag hele sommeren igjennom. Det er helt fantastisk, men det har gått. Gått, ja – var det en som trengte et ekstra skotøykort så måtte det være mamma, slik som hun utrettelig har gått på bena sine for å få tak i det meste og det beste til alle sine gamle. Selv om både fru Braute – det er mammas høyre hånd – og jeg dilter med, kommer vi ingen vei uten mamma. Hun tar innersvingen på det mest hardkokte mannebein og gir seg ikke før hele butikken og mannen med er i hennes vold. Overlesset med pakker sleper vi oss ned til Vestbanen, hvor toget bringer oss ut til Hvalstad.

På Solstua er det ingen som får ligge på latsia, skal jeg si. Det gjelder å henge i om alt skal bli slik som «generalen» vil ha det – og det blir det! Arbeidet dagen i forveien krever interesse, hjertelag, fantasi og sist men ikke minst en god, oppfinnsom kokke. Og det har vi, takk og lov, i Ella Rognlien, som bare hun viser seg i døren med sitt koselige lyse smil og sine runde, sterke armer bringer med seg en velgjørende trygghet, slik at vi alle ser morgendagen rolig i møte.

Dessverre er vår kjære uerstattelige gamle fru Karlsen [en av utallige frivillige hjelpere] vandret bort. Hun tilhørte oss alle og var liksom grodd inn i huset. Jeg kan se henne så tydelig for meg som hun satt der med den krumme, tålmodige ryggen og skrelte og skrelte poteter i timevis, trofast blid og beskjedent til det siste.

Når torsdagen så opprinner sammen med sola er alt klappet og klart til gilde. Nå kan de komme – her er sopt og fint, det er granbar på tråkka, storstua er pyntet med løv og blomster, på peisen er det varme, på bordene lys, flagget vaier fra stangen – og mor Inga selv står i pomp og prakt med solstreif i sølvhåret – hun ligner en sagadronning der hun står i det grønne og ønsker gjestene velkommen til gårds.

Foto: Delphin, Rigmor Dahl 1943 Oslo museum

Det er rørende, selv for oss som er så vant til det, å se alle de gamle komme ruslende i langsomt tempo nedover bakken. De aller skrøpeligste kommer kjørende med hest og vogn. Det vekker minner hos dem om gode gamle dager, og de koser seg ekstra. Og så blir det yrende liv i leiren. Alle er lykkelige og takknemlige, og skravla går på dem. Gamle Marianne ligner en snøklokke der vi nærmest bærer henne oppover trappen og plaserer henne foran peisen hvor ilden gnistrer og spraker og forgyller det gamle elfenbensansiktet.

Å nei, å deilig detta var! Goddag-goddag, er'e ikke selveste Bjørnson da! Pludrer hun i vei. Takk og pris for atte Dere lever ennå – akkerat nesa te'n Bjørnstjerne. Ja, det var nok bare ekte onger der i gården, skulle jeg mene. D'er forskjell på folk her i væla. Herregud san – jeg ha'kke blenna – nei, jeg mener blunna i hele natt av bare gle'e. Jeg ba tel skaperen om fint vær, og minsanten spenderte'n ikke sola! Ja, sku'n væra no ste', måtte det væra her - -

Jeg kom i siste lita, jeg, sier en annen. Trur'kke jeg måtte på lægevakta me'n vesle Ka'l da. Dom lekte ner'i går'n, serri, å n'Ka'l var soldat og brukte potta til hjelm. Dermeså trøkte dem andre potta så hardt neppå hue te'n, at a blei sittanes bom fast. Det var ummuliens rå' å få a laus, stakkars kroken. Men nå har'em greid det. Ja, de onga, de onga - -

Nå ringer Guri med kubjella til første bordsetning. Kaffe og skårne smørbrød med meieri på – kom ikke der. Om det smaker? Tausheten under måltidet forteller om det. Vel fornøyde og gode og mette rusler hele forsamlingen «ut i solen» for å hvile på marken.

Så begynner vi – nei, omforlatelse, jeg glemmer rent mammas «bordbønn» som hun alltid leser før maten:

Årene kommer og årene går,
hvor det blir av dem – det ingen forstår,
men de tar fra oss alt vi har fått
av hår og av tenner – av stort og av smått!»

Etter dette er det vi eter, og så er vi alle sammen en stor familie. Skål, da! Skål i saft! Der kommer Guri [Stormoen] og Grete, min yngste, i døledrakter med ekte lapskaus, og siden med rabarbrasuppe, kokt på rabarbra fra Tillas hage, Spør om det blir begeistring, den barnlige gleden over maten er ubeskrivelig. Men den største gleden tror jeg nok mamma føler i sitt innerste over å kunne gjøre så mange gamle lykkelige. På denne dagen skal ingen sky formørke solen!

Foto: Delphin, Rigmor Dahl 1943 Oslo museum

Det er når sant skal sies èn ting som ikke holder mål ute på «Solstua». Det er det nødvendige lille huset. Når en har så mange besøkende blir det i trangeste laget, og særlig når kosten er så solid som den er. Mange får hastverk og greier ikke å holde bordskikken, og så blir det køer og spennende minutter. Ja, jeg husker vel en gang – det er mange år siden og vi hadde fløtegrøt. Gamle Marianne begynte å bli urolig allerede ved bordet. Plutselig reiste hun seg opp, follet hendene, så opp mot himmelen og sa med salvelse:

- Så takker vi alle fru Bjørnson og Vårherre for maten, og så møtes vi alle på et visst sted. Ja, hva der kan sies! Det er en ren opplevelse å høre det alt sammen.

- Jeg har hatt mye sorg, sier en. Datra mi, stakkar, hu døde mønumentalt - -

- Og jeg glede, sier en annen. Tenk, i går fikk jeg igjen tenna mine som jeg mista på gata forleden – ja, Vårherre er'ke verst, han. Vi har mangt å takke for - -

En mann fikk en presang av Marianne og da han hadde takket henne mangfoldig kom han stavrende bort til mamma,

- Men De må da ikke takke meg, sa hun forbauset.

- Jo, svarte gammern, det er Dere som er forspissen.

Fru Andersen, som var 80 år, fortalte under krigen om «oppmuntringa si» - det var hver gang det var flyalarm og hun måtte i kjelleren.

- Da har jeg det så hyggelig, kan dere tru. Ellers sitter jeg jo mutters aleine hele dagen. Det er ingen som ser opp til en sånn skrøpelig stakkar, serri. Men når jeg kommer i kjelleren er det liv, fullt av folk – og så mye rart som en får høre. Nei, den stønna vil jeg'kke unnvære, sier hun gledesstrålende.

- Ja, jeg har nå alltid paraply med meg når jeg går på gata, lyder en annen røst. Det hjelper da litt, om det sku' bli for ille med gnister fra kulane eller hva det nå er - -

- Men nå blir'e slutt på krigen, Bjørnson, kommer det avgjort fra n'Eliassen som sitter og kaldrøyker på benken. - Datra mi spår i kort, og hu så tydelig, så sant som jeg sitter her, atte Ammerkabåten la te brygga søkklasta med tobakk og det yra med kaffebønner i trappegangen. For kaffe serri, det er helsebot og trøster en gammel stakkar både i sorg og nø' - -

Slik kunne jeg fortsette i det uendelige. Og jeg ville heller aldri bli ferdig med å fortelle om alle de rørende bevis på takknemlighet mamma får. Brev, ubehjelpelige små vers, gaver.

Som avslutning på dagen trakteres det med kaffe og wienerbrød. «Backfishene» omkring 70 hjelper de eldre til sine plasser ved bordet og forsyner dem. Der spises og der synges, alt i beste forståelse. Inga Utflukt kan rolig sitte og se ut over gjestene, hun kan være evig sikker på å bli hyldet og elsket, og de varme solstråler som gjennom et langt liv har strømmet fra hennes rike hjerte blir aldri glemt.

Hentet fra Botten Soot: «Ut i solen»; 19. kapitel i *Mamma i fint selskap og andre historier*, side 122-128, Oslo 1946.

Foto: Delphin, Rigmor Dahl

Oslo Museum

Botten Soot og Inga Bjørnson og ukjent utenfor Solstua 1943

Inga Bjørnsons andre datter, Guri Stormoen, forteller om «Ut i solen» i et intervju i Budstikka i 1971: Jeg ber henne fortelle litt om hvordan en dag artet seg, skriver journalisten T.T.B. Guri svarer: «De kom kl. 1030. Vi gikk jo ut fra at de ikke hadde smakt en beta siden de sto opp fem om morran, og øyeblikkelig var det mat, kaffe og smørrebrød – og jeg bar. Så var det middag, og så hvil da, og så var det kaffe! Og så måtte vi dekke da, vet du, for 60-70 mennesker, en gang var det 90».

Jeg undres hvordan man ordner hvil for 70 mennesker.

«Vi hadde madrasser som vi bar ut, og så benkene inne», forteller Guri...

Dere hadde jo alltid noen som optrådte? spør jeg.

«Ja, Lalla [Carlsen] var der jo masse, og Botten selvfølgelig, Hans Eriksen var stadig der. Og så holdt mamma sånt leven vet du, ja, hun optrådte jo selv også, danset, og sånn som de lo, med og uten tenner»...

Guri Stormoen har hentet mat til de gamle (Libæk)

Hvordan klarte dere det under krigen?, spør jeg.

«Jo, det gikk, men det var jo et slit. Vi fikk lov til å hugge på Skaugum, og jeg sagde og slepte trær ned. Vi hadde bare tresko da, vet du, å – som jeg slet! Hele uken gikk med til forberedelser. Alle naboene var storartede til å hjelpe. Stuer og langbord var alltid pyntet med blomster og levende lys. Jeg snek meg forbi tyskerne opp til gartner Larson på Skaugum for å hente blomster. Han var der under hele krigen, måtte jo passe på, men han klarte å unngå å hilse på Terboven i alle år. Hver gang han passerte hadde Larsen noe å gjøre nede på jorda».

«Ut i solen-fondet» hadde et styre. Et av de lengstværende medlemmene var Bergljot Kittelsen (1889-1984), journalist med signaturen *Kitt*, særlig kjent som fargerik kunst- og kulturmedarbeider i Morgenposten mellom 1925 og 1961. Vi lar henne få det siste ordet:

Kongelig vann til hytta

Inga fikk til alt: Bussene kjørte de gamle gratis til hytta. Maten fikk hun fra kommunekjøkkenet og Erling Hanson tryllet fram service og dekketøy til 50 personer. Det var ikke nei i noens munn når det gjaldt et skippertak for «Inga utflukt». Det eneste hun manglet i hytta var vann. En liten bekk sildret nok gjennom haven, men det ble brysomt i lengden å hente vann i bøtter. Dermed fikk Inga audiens hos kronprins Olav. Han gav straks ordre om å få lagt en ledning fra Skaugum til «Solstua». Dermed fikk Inga Bjørnson vann til sin hytte.

(Utdrag fra en artikkel i Aftenposten 7. august 1974: «Eventyret «UT I SOLEN»)

Kilder:

Aftenposten

Asker museum Valstads samlinger. Utgitt av Asker museums venner 199

Asker og Bærums Budstikke

Askermotiver 2. Tekst og tegninger: Karl Nilsen. Asker kommune 1994

Libæk, Rolf (red.) Ut i solen med Inga Bjørnson. Evident Oslo 1951

Soot. Botten: Mamma i fint selskap og andre historier, Oslo 1946. (NB)Syrdahl, G. (red.): Inga Bjørnson. Minneskrift, Drammen 1953

Nettsider:

Digitalt museum: <https://digitaltmuseum.no/search/?q=ut+i+solen-stua>

Lokalhistoriewiki.no: https://lokalhistoriewiki.no/wiki/Asker_Museum

Museene i Akershus: <https://mia.no/askermuseum/utleie-ut-i-solen>

Norsk biografisk leksikon: https://nbl.snl.no/Inga_Bj%C3%B8rnson

Samlet og redigert av Jan Erik Røed (som bodde på Solstua 1966/67)